

Verwaarloosd, **verguisd** en vergeten

Het vervolg van **Het verhaal van Nederland** richt zich op de historie van ons koningshuis. In het tweede seizoen draait het om de helden én de zwarte schapen onder de Oranjes. Zoals Anna van Saksen.

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: RVD, PUBLIEK DOMEIN, NTR, SHUTTERSTOCK

In de Amsterdamse wijk Bos en Lommer ligt de Willem de Zwijgerlaan, vernoemd naar vader des vaderlands Willem van Oranje. Drie van de zijstraten verwijzen naar echtgenotes van de in 1584 vermoorde leider van de opstand tegen de Spanjaarden: de Anna van Burenstraat, de Charlotte de Bourbonstraat en de Louise de Colignystraat. Willem was niet drie, maar vier keer getrouwd. Er is geen straat voor zijn tweede vrouw, Anna van Saksen (rechts). “Ze werd verguisd”, vertelt historicus Femke Deen, die een biografie over haar schreef. “Ze stond bekend als verdorven en hysterisch en stierf vanwege een buitenechtelijke relatie in gevangenschap.”

Dynastie

Het verhaal van Anna van Saksen komt aan bod in de eerste aflevering van *Het verhaal van Nederland – Oranje-Nassau*. In deze reeks neemt verteller Daan Schuurmans de kijker mee langs de hoogte- en dieptepunten van de

Oranjedynastie. Hij bezoekt plekken van betekenis, zoals de indrukwekkende Oranjezaal in Huis ten Bosch, het woonpaleis van het koningspaar, en duikt soms tijdens het drama op. Het programma combineert zijn vertelling met commentaar van deskundigen, zoals Femke Deen. Voor ze begon aan haar biografie over Anna van Saksen schreef Deen een proefschrift over Willem van Oranje. “Het viel me toen op dat er weinig onderzoek was gedaan naar zijn vier vrouwen”, vertelt ze. “Ik wilde een handboek over hen

schrijven. Anna van Saksen was voor mij interessantst: er deden veel tegenstrijdige verhalen over haar de ronde en ik vond aardig wat ongebruikt bronnenmateriaal. Daarom stortte ik me eerst op een aparte biografie over haar.”

Willem was weduwnaar en zo goed als berooid toen hij naar de hand dong van de toen zestienjarige Anna, dochter en erfgenaam van de overleden keurvorst Maurits van Saksen. “Met dat huwelijk zou hij veel geld en invloed verwerven. Na één ontmoeting traden ze in 1561 in Leipzig in het huwelijk.”

Zoiets was destijds niet vreemd, zegt Deen. “Veel huwelijken dienden politieke en financiële belangen. Trouwen uit liefde was ongebruikelijk. Ook Anna had er belang bij: Van Oranje was een rijzende ster, daarom pushte een deel van haar familie haar. Al blijkt uit haar brieven wel dat ze verliefd was.”

Anna stond bekend als wilskrachtig en slim, al was ze niet de mooiste. Uit briefwisselingen tussen haar familieleden

maakte Deen op dat er iets mis was met haar uiterlijk. “Maar wat? Ik heb het tot mijn grote frustratie nooit kunnen achterhalen. Uit de correspondentie spreekt opluchting dat ze toch nog iemand had gevonden.”

Schoonfamilie

Hun huwelijk was slecht: Willem en Anna hadden vaak ruzie en ze waren weinig samen. Voor de opstand tegen de Spaanse koning Filips II begon, zat Anna voornamelijk in Breda en Willem aan het hof in Brussel. Toen de strijd in 1568 losbarstte, verhuisden ze naar Willems familiekasteel Dillenburg in Duitsland. Terwijl hij oorlog voerde in de Nederlanden, bleef Anna daar achter. Deen: “Ze kon totaal niet overweg met haar schoonfamilie.”

Anna baarde zes kinderen, van wie er vier de volwassenheid bereikten. Willem erkende de laatste, de in 1571 geboren Christine, niet. Zij werd vermoedelijk geboren uit een buitenechtelijke relatie

van Anna met haar raadsman Jan Rubens. Van Oranje zette hen allebei gevangen. “En dat pikte Anna niet. Ze schreef talloze brieven waarin ze haar verontwaardiging over de dubbele moraal uitte. Willem had haar ettelijke malen bedrogen, heel Antwerpen en Brussel wisten van zijn affaires, claimde ze. Nu ze zichzelf jaren later een keer had laten verleiden door iemand die haar wel aandacht schonk en begreep, beroofde hij haar van haar vrijheid.

Complot

Anna zou nooit meer vrijkomen. Ze was volgens sommige Duitse historici slachtoffer van een complot van de Nassaus, die haar te lastig vonden omdat ze haar weduwepensioen terug wilde en daarvoor zelfs contact zocht met Willems aartsvijand Alva. Deen denkt dat ze vast bleef zitten omdat ze in gevangenschap langzamerhand haar verstand verloor. “In het eerst halfjaar was ze nog rationeel, maar toen helder

werd dat ze gevangen zou blijven, raakte ze de grip op de werkelijkheid kwijt. Omdat ze een gevaar was voor zichzelf en haar omgeving bracht ze haar laatste levensjaar door in een ruimte met dichtgemetselde ramen. Ze stierf in 1577 aan uitputting en verwaarlozing, slechts 32 jaar oud.” Deen kreeg bij haar onderzoek empathie voor Anna van Saksen. “Dat hoge mannelijke edelen buitenechtelijke affaires hadden, was normaal. Ze was zo verantwoordigd dat er voor haar andere regels golden. Niet vanuit feministisch oogpunt, maar meer vanwege haar hogere afkomst. Daar was ze trots op. Ik bewonder haar veerkracht, ze vocht lang door. Onder die omstandigheden was ik waarschijnlijk ook gek geworden. Fijn dat er nu meer aandacht is voor haar kant van dit tragische verhaal.”

[HET VERHAAL VAN NEDERLAND – ORANJE NASSAU | WOENSDAG | NPO 1 | NTR | 20.35]